

КПСС-ТИН
ХХVII СЪЕЗДИНИН
JÖPTÖРИН—
JÜRÜМГЕ!

***Агитатордын
БЛОКНОДЫ***

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫҢ БЛОКНОДЫ

**КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын
пропаганда ла агитация бөлүгү**

1986 j.
март
3 №

АЛТАЙДЫҢ БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫҢ
ТУУЛУ АЛТАЙДАГЫ БӨЛӨГҮ

БАЖАЛЫКТАР

Жаан жаңыртулардын өйи	3
Бистин амаду — коммунизм	6
Аш-курсактын программазы ла партком	12
Албаты-калыкка керектү товарларды көптөдөр	17
1985 жылда орооннын экономиказынын өзүми	21
Горно-Алтайский автономный областьтын 1985 жылда	
экономический ле социальный өзүми	25
Улусла иштеп билетен кижиги	29
Жууда туружаачы — ученый — лектор	31

СОДЕРЖАНИЕ

Время больших перемен	3
Наша цель — коммунизм	6
Продовольственная программа и партком	12
Увеличение производства товаров для народа	17
Рост экономики страны в 1985 году	21
Экономический и социальный рост Горно-Алтайской	
автономной области в 1985 году	25
Право вести за собой	29
Воин — ученый — лектор	31

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано в печать. 25. 03. 86. АН 14089. Формат
60X84 1/16. Усл. п. л. 1,86. Уч.-изд. л. 1,55. Тираж 500.
Заказ 1276. Цена 4 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного из-
дательства, 659 700. г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтай-
ская, 36. Горно-Алтайская типография, пр. Коммунисти-
ческий, 27.

ЈААН ЈАНҢЫРТУЛАРДЫҢ ӨЙИ

1986 жылда 25 февральдан ала 6 мартка јетире Совет Союз-тын Коммунистический партиязынын съезди өткөн. Съезд Советтер Ороонынын, бастыра телекейдин жүрүминде јаан јангыртулар башталган өйдө иштеди. Совет коммунисттер съезди телекейде јаан учурлу исторический керек болды.

Съезд Совет Союзтын Коммунистический партиязы Улу Октябрь баштаган революционный керектерди ичкери көндүктирип турганын, ишмекчи класстын, бастыра совет албатынын политический башчызы болгонын көргүсти.

Съезд ороонды социально-экономический өскүрерин түргендедери јанынан партиянын стратегиязын јаратты.

Съезд ишти түргендедер программаны јенүлү бүдүреринде кижинин јаан учурын көргүзеле, совет улустын иште эрчимин тыгыдарга, керектү экономический стратегия, социальный политика, чоком ууламјылу идейно-таскамал иш өткүрерин темдектеди.

КПСС социальный ичкери өзүмнин ле амыр-энчүнин партиязы болгонын, анда јер үстинде амыр-энчүни јеткилдееринен, термоядерный јуу-чак башталар јеткерди јоголторынан јаан амадулар јок болгонын съезд көргүсти.

Съезд иште бар једикпестерди күүн-кайрал јок коскоргон, критика ла самокритика тын болгон ачык-јарык куучында ишти мынан ары чек јангырта төзөөр аргаларды ла јолдорды темдектеген айалгада өтти.

Олор ончозы КПСС-тин Төс Комитединин партиянын съездине эткен Политический докладында ончо јанынан теренжиде көргүзилди. Политический докладты КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы нөк. Горбачев М. С. эткен.

Совет Союзтын Коммунистический партиязынын XXVII съезди Политический доклад аайынча Резолюцияда мынайда јөптөди:

КПСС-тин Төс Комитединин практический ижин ле политический ууламјызын јарадар;

КПСС-тин Төс Комитеди съездке эткен Политический докладта айдылган ээжилерди, түп-шүүлтелерди ле тургу-

зылган задачаларды јарадып јөптөйлө, бастыра партийный организациялар олорто бойынын ижинде башкарынзын деп јакыды.

Съезд КПСС-тин Программанын јаңы редакциязын, онын Уставын эдилген түзөдүлөрлө кожо јарадып јөптөгөн.

Съезд анайда ок КПСС-тин Төс Ревизионный комиссиязынын отчедын ла бу комиссия керегинде јаңы ээжини јарадып јөптөди.

Съезде СССР-де 1986—1990 јылда ла эки мунгынчы јылга јетире өйдө экономический ле социальный өскүреринин Төс ууламјылары керегинде докладты СССР-дин Министрлер Совединин Председатели нөк. Рыжков Н. И. эткен. Съезд Төс ууламјыларды бирлик күүн-санаала јарадып јөптөди.

Съезд партиянын төс органдарын туткан. 6 мартта јаңы тудулган Төс Комитеттин Пленумы өткөн. КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызына нөкөр Горбачев Михаил Сергеевич бирлик күүн-санаала тудулган.

КПСС-тин Төс Комитединин Политбюрозынын члендерине Горбачев М. С., Алиев Г. А., Воротников В. И., Громыко А. А., Зайков Л. Н., Кунаев Д. А., Лигачев Е. Н., Рыжков Н. И., Соломенцев М. С., Чебриков В. М., Шеварднадзе Э. А., Щербицкий В. В. тудулган.

Политбюронын членине кандидаттарга Демичев П. Н., Долгих В. И., Ельцин Б. Н., Слюньков Н. Н., Соколов С. Л., Соловьев Ю. Ф., Талызин Н. В. тудулган.

КПСС-тин Төс Комитединин качыларына Горбачев М. С. — Генеральный качы, Бирюкова А. П., Добрынин А. Ф., Долгих В. И., Зайков Л. Н., Зимянин М. В., Лигачев Е. К., Медведев В. А., Никонов В. П., Разумовский Г. П., Яковлев А. Н. тудулган.

Пленум КПСС-тин Төс Комитединде партийный шинжүнин председателине М. С. Соломенцевти көстөгөн.

КПСС-тин Төс Ревизионный комиссиязынын јуунында Төс Ревизионный комиссиянын Председателине И. В. Капитоновты көстөгөн.

КПСС-тин XXVII съезди партиянын ла совет албатынын жүрүминде исторический учурлу болуп артар. Съездтин Төс Политический итогы — орооннын социально-экономический өзүмин түргендедер, јер үстинде амыр-энчүни тыгыдар Генеральный ууламјыны јөптөгөни. Съездтин ижи ле онын материалдары бүгүн бастыра партиянын, совет улустын, прогрессивный кижиликтин төс ајарузында.

КПСС-тин съездинин јөптөрин Төс Комитет съездке эт-

кен Политический докладты совет улус бүткүлинче жарадала, анда темдектелген задачаларды бүдүрер эрчимдү иш баштадылар.

Бүгүн турган баштапкы учурлу задача съездтин жөптөрүн кажы ла партийный организацияга, кажы ла коммунистке, кажы ла совет кижиге жетиреле, анда темдектелген задачаларды бүдүретен чокым иш баштаары. Партийный организациялар, олардын идеологический активи бистин орооннын жүрүминде жаан жаңыртулар ла бурылта башталган эмдиги өйдө албаты-калыктын ижин ле тартыжузын баштап барары.

Бистин партия темдектеген пландар жаан да, каруулу да. Олорды жеңүлү бүдүргедий аргалар бар. Жаңыс ла турумкай ла чокым иш керек.

Партиянын улу жаан пландарын бистин иштегкей совет албаты, ат-нерелү тартыжунын ла төзөлгөн иштердин жаан жолын өткөн коммунисттердин партиязына башкартып жеңүлү бүдүрер.

БИСТИНГ АМАДУ — КОММУНИЗМ

Советтер Ороонынын жүрүминде, коммунисттердин партиязынын жаантайын өткүрип турган ижинде жаан учурлу күндөр болуп јат. Андый күндөрдө бис бийиктей чыгып ала-ла, кайа көрүп, нени, канча кире ле канайда эткенисти ончо јанынан теренжиде сананып шүүйле, ичкери көндүгип баратан јолыста нени эдетенин, кандый једимдерге једерге турганысты темдектеп јадыс. Андый агылу күндөр КПСС-тин съездтери иштеген күндөр болуп јат. В. И. Лениннин айтканыла партиянын съездтери обществонын өткөн кезек өйдөги өзүминде не эдилгенин шүүп көрөлө, келер өйдө бүдүретен иштердин научный тәзөлгөлү чоком программазын темдектеп јат.

Коммунизмди бүдүрип барарында революционный учурлу элбек иштердин программазын Совет Союзтын Коммунистический партиязынын 25 февральда Москвада ачылган XXVII съезди темдектеди. Съезд КПСС-тин Төс Комитединин Отчедын, КПСС-тин Програмазынын јаңы редакциязын, КПСС-тин Уставында кубулталарды шүүжип јөптөгөн. Бу сурак аайынча КПСС-тин Төс Комитединин Политический докладын КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы нөкөр Горбачев Михаил Сергеевич эткен. КПСС-тин Төс Ревизионный комиссиязынын отчедын КПСС-тин Төс Ревизионный комиссиязынын Председатели нөк. Сизов Г. Ф. эткен. Съезд СССР-дин 1986—1990 жылдарда ла 2000-чы жылга јетире өйдө социально-экономический өзүминин Төс ууламјыларын шүүжип јөптөгөн. Бу сурак аайынча съездке докладты КПСС-тин Төс Комитединин Политбюрозынын члени, СССР-дин Министрлер Совединин Председатели нөкөр Рыжов Николай Иванович эткен.

Партиянын съездине кажы ла коммунист, кажы ла совет кижии, кажы ла коллектив патриотический көдүрингилү беле-тенген. Съезд ачыларын гран ары јанында класс аайынча бистинг нөкөрлөрис, бастыра прогрессивный кижилик сакыган. Съездке учурлай ишкүчиле јаткандардын социалистический мөрөйи элбеген, 15 февральда Бастырасоюзный коммунистический субботник өткөн. Съезд иштеген күндөрдө ишкүчиле

‘јаткандардын коллективтеринде мергендү иш там тыгыды, съездтин президиумына иште јаңы јаан једимдер керегинде рапорттор барып турды. КПСС-тин XXVII съездине белетенгени ле съезд иштеген күндер социалистический Төрөлис там өнжиіп тыгыырына, совет улустың јадын-јүрүми там јаранарына болуп эрчимдү иштенген ой болды деп айдар арга бар.

Бастыра бу керектер орооннын социально-экономический өзүмин түргендедери јанынан КПСС-тин Төс Комитединин апрель айдагы (1985 ј.) Пленумынын јөптөрін бастыра совет албаты јарадала, јүрүмде бүдүріп турганын керелейт.

Бистин областьтын коммунисттери, бастыра ишкүчиле јаткандары партиянын ичбойындагы ла тышјанындагы политиказын бүткүлинче јарадып, партиянын кычыруларын оморкоп бүдүріп турулар. Ончо јерлерде, бастыра коллективтерде иш јаңы некелтелер аайынча өскөртө төзөлөт. Төзөмөл иш производствоны чике төзөп башкарарына, пландаарын јарандыарына, хозрасчетты төзөөрине, бригаданын подрядына көчөрине, моральный ла материальный јилбиркедерин тыгыдарына ууланды.

Съездке белетенген ойдө лө съезд иштеген күндерде он экинчи бешјылдыктын баштапкы јылынын пландарын бүдүрери јанынан эрчимдү иш башталды. Көп коллективтер съездке учурлай алган бийик молјуларын ойинен озо бүдүрдилер. Горно-Алтайск городто гардинный тюль эдер фабрикада Надежда Николаевна Малетина башкарган коммунистический иштин бригадазы ла 1127 СПМК-да Валентина Ивановна Дегтяреванын бригадазы быјылгы јылдын баштапкы эки айынын јакылтазын 10 февральда бүдүрдилер.

1931 №-лү автоколоннада Петр Иванович Роговтын бригадазы эки айдын планын съезд ачылар күнге јетире 15 процентке ажыра бүдүрген. «Кебезендеги» совхозтын Тулойдоды, Көксуу-Оозы райондо «60 лет СССР» совхозтын Ыстүги-Оймондогы, «Кендеги» совхозтын Шибеедеги, «Эликманардагы» совхозтын Аностоды фермалары ла өскө дө көп коллективте эки айдын программазын съезд ачылар күннен 3—8 күн озо бүдүрдилер. Каракокшододы агашпромхозтын, Горно-Алтайскта бөс согор фабриканын, јолдор ло күрлер јазаар управлениенин, ченемел өткүрер агашкомбинаттын коллективтеринде көп бригадалар јыл башталганынан ала эки нормадан бүдүріп турулар.

Областьтын ишкүчиле јаткандары партиянын XXVII съездине учурлай өткөн Бастырасоюзный коммунистический

субботникте бийик арбынду иштенеле, тегин күндердеги ишке көрө, көп продукция бердилер. Көксуу-Оозы райондо «Журтхозхимиянын» ишчилери партиянын съезди иштеген күндерде кыраларга 8500 тонн удобрение тартып төктилер. Анчада ла А. А. Пятковтын ла Г. Н. Паровтын башкарып турган мехотрядтары жакшы иштендилер.

Кан-Оозы райондо XXII партсъездтин адыла адалган колхозтын уй саачыларынын једимдери жакшы. Съезд алдында элбеген мөрөйдө уй саачы Күлер Карманова озолоды. К. Карманова өткөн жылда колындагы кажы ла уйдан үч мун килограммнан сүт сааган. Быыл озочыл уй саачы онон көп сүт саар болуп молјонып иштеп туру.

КПСС-тин XXVII съезди совет общественонун јүрүминде жаңы ой ачты. Эмдиги ой экономикада, социальный политикада, духовный јүрүмде, хозяйствонун төзөп башкаларында, партийный ла государственный башкаруда эп-сүмени чек өскөртө төзөйтөн жаңы ой баштады деп, нөкөр Горбачев М. С. съездтин трибуназынан айткан.

Эл-јоннын керектерин бүдүреринде ле башкаларында албатынын элбек калыгы туружары керектү боло берди. Орооннын социальный ла экономический өзүмин түргендедерге албаты-калыктын ойгор шүүлтезин, тапкыр эп-аргазын тузаланар, бистин социалистический демократияны там тыгыдып, јарандырып барар керек. Бүгүн ядерный јуу-чак башталар јеткерди јоголтор, телекейде катуланган айалганы јарандыраар. Јер үстинде ле космосто амыр-энчүни јеткилдеер задача тура берди. Улу Ленин төзөгөн партия, коммунисттердин партиязы бүгүнгү күнде тура берген бу сүреен јаан революционный задачаларды јенүлү бүдүретен аргаларды бедреп туру. Андый аргаларды партия табып алар. Ол керегинде съездтин трибуназынан јарт айдылды.

КПСС бистин бастыра јүрүмисте јаан жаңыртулар ла кубулталар эдип баштады. Кыска ойдин туркунына албаты-хозяйствонун өзүмин пландаарын ла башкаларын јарандыраар, науканын ла техниканын өзүминин једимдерин иште тузаланарын түргендедер керек. Ол ажыра — ишти арбынду ла астамду эдер, продукциянын чындыйын јарандыраар. Келер он беш жылдын туркунына орооннын производственный арга-чыдалы эки катап көптөөри темдектелген. Албаты-калыктын јадын-јүрүми тын јаранар, совет общественонун социальный ла духовный өзүми тыгыыр. Бу јаан иш эмди башталды. Бу иш совет кижинин учурын бийиктедер.

Шак ла социализмде кижн бойынын билгирин, эпчилн, тап-кырын, ойгор сагыш-шўўлтезин тузаланып, текши керек учун бастыра бойын беринип, эрчимдў иштенер аргалу.

Съездке белетенип келген ۆйдө јаан учурлу теоретический ле политический документтерди — КПСС-тин Программанынын жаңы редакциязынын, партиянын Уставында кубулталардын, СССР-ди 1986—1990 жылдарда ла 2000-чы жылга жетире ۆйдө экономический ле социальный ۆскүрер Төс уулам-жылардын проекттерин бастыра партия ла бастыра албаты шўўжеринде ондор мун тоолу коммунисттер ле партийный эмес ишкүчиле жаткандар турушканы ороондо тын идейно-политический көдүрини этти.

Съезд шўўжип жөптөгөн документтердин проекттерин союзный республикалардын компартияларынын съездтеринде, крайларда, областтарда, округтарда, городтордо ло райондордо өткөн партконференцияларда, баштамы партийный организациялардын ла ишкүчиле жаткандардын коллективтеринин жуундарында шўўшкен. Партиянын ла государство-нын төс органдарына, радиого, телевидениеге ле газеттердин редакцияларына көп тоолу письмолор то телеграммалар келген. Коммунисттер, бастыра ишкүчиле жаткандар проекттерде айдылган шўўлтелерди, орооннын социально-экономический өзүмин түргендедери жаанынан партиянын политиказын жарадала, көп тоолу жаңы шўўлтелер бердилер. Ол шўўлтелерди съезд ажаруга алала, жөптөгөн документтерге кожулталар, түзедүлер эткен.

Партия — бистин ۆйистин ойгор сагыш-шўўлтези, ак-чек салымы. В. И. Ленин айткан бу сөстөр жаңы учур алынды. Эмдиги ۆйдөги жаан ажарулу керектердин бирүзи — коммунисттердин эрчими тынгыганы, партиянын баштаачы, башкараачы учуры жааноганы. Партийный калыктын политический баштанкайы ла эрчими тын кожулгаңын съезд ачылар алдында бастыра партияда өткөн отчетту ла выборлу жуундар ла конференциялар көргүсти. Жарабас кылыктарла, жастыра ишле, жедикпес-тутактарла тартыжу күүн-кайрал жок боло берди. Бой-бойына некелте тыгыды, берилген иш учун каруулу болоры бийиктеди. Партийный кижн ак-чек, ады-жолы ару болоры учун тартыжу элбеде башталды. Эмди коммунист кижинин ат-нерези бийик, учуры жаан болоры учун ишти там тыгыдар керек. КПСС общественонин бастыра жүрүмин ичкери көндүктирип турган төс ийде болор учурлу. Оны жаан революционный жаңыртулар башталган ۆй некеп туру.

Орооннын социально-экономический өзүмин түргендеткени амыр-энчү айалгада совет улустын жадын-жүрүминин материальный аргаларын жарандырар, культуразын бийиктедер, духовный өзүмин жеткилдеер. КПСС-тин ла Совет государствонун тышжанындагы политиказы амыр-энчүни жеткилдеерине ууланганын Совет Союзынын калганчы өйдөги баштанкайы керелейт. КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы нөкөр Горбачев Михаил Сергеевич быжыл 16 январьда эткен Угузуда бу жүсжылдыктын учына жетире артакан 15 жылдын туркунына јер үстинде бар ядерный ла химический жуу-јепселдерди чек јоголторы, космоско жуу-јепселдер чыгарбайтаны, телекейде айалганы јымжадала, амыр-энчүни жеткилдеп алары јанынан чоком шүүлтелер айдылды. Ол шүүлтелерди бастыра телекейдин эл-јонынын элбек калыгы јаратты. Амыр-энчүнин маанызын бистин партия бийик тудала, ичкери апарып јат. Ол маанынын алдыла бүгүн миллиондор тоолу улус биригип алды.

Кижиликтин, бастыра јер-телекейдин өзүми эмдиги өй керегинде марксизм-ленинизмнин түп шүүлтелери чын болгонын керелейт. Ол түп шүүлте аайынча эмдиги өй — капитализмнен социализмге ле коммунизмге табынча көчүп баратан өй. Бу өй — телекейде эки башка социально-экономический система исторический маргыжатан өй, колониализм учына жетире јайрадылып јоголотон, социалистический революциялар ла национально-јайымданатан тартыжу јенетен өй, бүгүнгү күнде обществонын өзүмин ичкери көндүктиреечи баш ийделер — телекейлик социализм, ишмекчи ле коммунистический партиялар, јайымданган госуларстволордын албатылары, көп улусту демократический биригүлер империализмге удурлаштыра, онын олјочыл политиказына удурлаштыра тартыжатан, јайым, демократия, амыр-энчү, социальный ичкери өзүм учун эрчимдү тартыжатан өй болуп јат.

Бистин партия социализмди жарандырары ла коммунизмге ичкери көндүгип барары јанынан бойынын ижин јаан учурлу интернациональный задача деп шүүп, карындаштык социалистический ороондорло, социальный ичкери өзүм ле национальный јайымданары учун тартыжаачыларла, телекейлик коммунистический ле ишмекчи партияларла өмөлөжөрин элбедерге ле тереңжидерге кичеенип туру.

«Эмди көп керектер, јартынча айтса бастыра керектер социалистический строй капитализмнен артыкту болгонын онын экономический ийдезин ле социальный арга-чыдалын бис канча ла кире јаан једимдү тузаланганынан, иштин эс-

кирген общественный кебер-бүдүмин, эп-сүмезин ле эп-аргаларын өскөлөнө берген жаңы айалгага келиштире жаңыртып алганыстан көнү камаанду болор. Шак ла анайда иштейле, бистин орооныстын ийде-күчин көптөдөрис, совет албатынын жадын-жүрүминин материальный ла духовный кемин бийиктедерис, общественный строй болгон социализм телекейдин өзүмине жарамыкту салтарын жетиретен жозогын тыгыдарыс.

Бис келер ойгө ижемжилү көрүп жадыс, ненин учун дезе, бойыстын алдыста турган задачаларды ла оморды жүрүмде бүдүретен жолдорды жакшы билерис. Бис келер ойгө ижемжилү көрүп жадыс, ненин учун дезе, социалистический Ада-Төрөлистин жилбүлерине болуп, коммунисттердин партиязы бастыра бойын учурлаган улу жаан амадуларга болуп иштенип жадыс» деп, КПСС-тин Төс Комитеди съездке эткен Политический докладында айдылган.

Н. ТОДОШЕВ.

АШ-КУРСАКТЫҢ ПРОГРАММАЗЫ ЛА ПАРТКОМ

Аш-курсақтың программазын жүрүмде бүдүрери — бастыра совет албатынын, элден озо журт жердеги ишчилердин кереги деп, партиянын XXVII съездинин жөптөринде айдылган.

Совхозтордын ла колхозтордын алдына съезд журт хозяйствонун продукциязын жылдан жылга там ла көптөдип баратан задача тургусты. Бу задачаны жеңүлү бүдүререге жерди чике тузаланар, мал өскүрер ишти жарандыра керек. Партийный организациялар журт хозяйстводо ишти чике төзөйлө, башкараын жарандырганыла коштой албаты-калыкта төзөмөл лө жартамал-политический ишти жарандыра учурлу.

Майма райондо «Чуйское» ОПХ-нын коллективи партийный организацияга баштадып, 11-чи бешжылдыктын жылдарында мал өскүрер иште специализация өткүрген. Темдектезе, Дубровкадагы отделение-хозяйство бойына керектү укту бозулар өскүрер болуп анылалды.

Маймадагы отделение өскө хозяйстволорго садатан симментал укту иркек торбоктор өскүрет. Алгаирдеги отделениеде чарларды сегис айга жетире чыдадала, оноң этке баратан малды семиртер хозяйстволорго аткарып жат.

1982 жылдан ала Алгаирдеги отделениеде сүт саар ишти поточно-цеховой системала төзөгөн. Бу эп-сүме жаан тузалу болгоны жарталарда, 1984 жылдан ала андый системала иштеерине Кировский ле Маймадагы отделениелердин уй саачылары көчтилер.

Озочыл эп-сүмеле иштеерин хозяйствонун парткомы ла отделениелердин цеховой парторганизациялары билгир башкарып турулар. Хозяйствонун башкараачылары ла зоовет-специалисттери, уй саачылар жаңы технологияны чике тузаланарына баштапкы ла күннен ала тың ажару эдип, жакшы једимдерге једип алдылар.

Отделениелердин специалисттери сүтти көптөдөри учун тартыжуда ишти төзөөрин жарандырдылар — бригаданын подряды ла хозрасчет тузаланылат. Оноң улам иштин дисциплиназы тыңыды, коллектив өмөлөжип нак иштене берди.

Онын шылтуунда хозяйстводо кажы ла уйдан саап алган сүт былтыргы жылда онын алдындагы жылга көрө, 105 килограммга, Алгаирдеги отделениеде дезе 230 килограммга көптөди. Анайда эрчимдү иштенип, хозяйство бешжылдыктын жакылтазын 1985 жылда 1-кы октябрьга бүдүргөн. Жылдын учына жетире планга үзеери 7800 центнер сүт табыштырды.

Государствого табыштырып турган сүттин чыгдыйы жаранды. Жаңы жылдын баштапкы эки айында заводко табыштырган бастыра сүт баштапкы сортло барды. 1981 жылда хозяйстводо кажы ла уйдан 2511 килограмм сүт сааган болзо, 1985 жылда 2700 килограммнан сааган.

Мал өскүрер иште жаңы технологияны, озочыл ченемелди жаан једимдү тузаланарга элден озо малга ток азырал јеткил болоры керектү.

Азырал белетеери, онын чыгдыйын жарандылары жаантайын партийный организациянын, онын парткомынын төс ајарузында.

Жылдын ла партком малга азырал белетееринде төзөмөл-политический ле культурно-јартамал иштин планын тургузала, ачык партийный јуунда јөптөдип јат. Отделениелерде азырал белетеечилердин ортодо идеологический иш өткүретен звенолор төзөлөт. Парткомдо пресс-группа иштейт.

Азырал белетеер планы өйинен озо бүдүрери учун тартыжуда тын арга — чике төзөлгөн лө чоком башкарып турган социалистический мөрөй болуп јат. Малга азырал белетеер иш башталарынан чик јок озо партком өлөң эдетен ле силос салатан техника јазалганын шиндеп јат. Азырал белетееринде туружатан улустын јууны өдөт, анда иштин графигиле танышкылайт, молјулар алылат.

Анайда быжулап белетенип алала, өлөң ижин бойынын өйинде баштаганда, бийик чыгдыйлу азырал белетелет. Хозяйство малга азырал белетеер планы жылдын ла ажыра бүдүрет. Öткөн жылда партком малдын азыралы бийик чыгдыйлу болорына жаан ајару эткен шылтуунда мал ток азыралду, күчи јакшы кыштап чыгып барып јат. Öткөн јайда күннин аайы малга азырал белетеерине јарамыкту эмес те болгон болзо, хозяйство белетеп алган азыралдын 72 проценти јакшы чыгдыйлу болды. Кышка кажы ла тын малга орто тооло 23 центнер азырал единица белетелген.

Калганчы үч жылдын туркунына хозяйство малга азырал эдетен свекланы кыралап өскүреле, бийик түжүм јуунадып алат. Былтыр саап турган кажы ла уйга 1 тоннадан свекла белетелген.

1985 жылга сенаж белетеер план ажыра бѳткен. Жайгы одордон уйларды кыштуга кѳчѳрерде сенажла азыраарыста сѳт астабаган. Кышкыда сѳт база тын астабады. Кажы ла уйдан конокко 10—11 килограммнан сѳт саалат.

Механизаторлордын ла јалан ижинде ѳскѳ дѳ улустын ижинин арбынын бийиктедетен, јер ижинин культурзын јарандыратан тын арга — бригаданын подряды. Бу эп-сѳмеле иштеерине ончо отделениелерде кѳчкѳн. Хозяйстводо севооборот тузаланылат. Бригадалар парлап сѳрген кыраларга јаан ајару эдип јадылар. Аштын ла ашбобовый культуралардын тѳжѳми кажы ла гектарда орто тооло 2,9 центнерге, кѳп жыл ѳзѳр ѳлѳнгдѳрдин 2,7 центнерге бийиктеген.

Эн ле јаан учурлузы — хозяйствонын ишчилери науканын једимдерин тузаланарга кичеенип тургандары. Онон улам хозяйствонын экономический кѳргѳзѳлери јаранды. Бешјылдыктын туркунына план аайынча бир миллион ѳч јѳс мун салковой кирелте алар ордына эки миллион јети јѳс мун салковой алган. Азырал эдетен јангы бобовый культура кѳнчыгыштагы галеганы кыралап, ѳскѳргени витаминдѳ кулур эдерге тузалузын кѳргѳсти. Кырлан јерлерде кыра сѳргенде јердин кыртыжын чеберлейтен јангы эп-сѳме тузаланылат.

Партиянын XXVII съездинин јѳптѳрин јѳрѳмде бѳдѳрер суракты шѳѳшкен партийный јуунда ѳскѳ јаан учурлу керектерле коштой јерди чике тузаланары, јер ижинин культуразын јарандырары ла продуктивнозын бийиктедери јанынан куучын болды. Бу задачаны јенѳлѳ бѳдѳрерге хозяйствого јер ижинде науканын јангы једимдерин тузаланары керектѳ деп коммунисттер шѳѳп турулар. Анайда иштеп, јер ижинин продукциязын кѳптѳдѳлѳ, Аш-курсактын программанын бѳдѳрерине јѳмѳлтѳ эдер арга барын коммунисттер, коллективте кажы ла ишчи јакшы билип туру.

Пландар ла молјулар бѳдери учун некелтени тыныдарга ла каруулу болорын бийиктерге ачык партийный јуундарда хозяйствонын башкараачы ишчилериле коммунисттер отчет эдери јанжыкты. Элден озо ижинде кандый бир једикпес бар башкараачынын отchedын угарга кичеенип јадыс. Анайда башкараачылар бойлорынын башкарган коллективтеринин пландары ла социалистический молјулары кыйалта јоктон бѳдери учун каруулу болорын бийиктедип јат. Оныла коштой башкараачы кижии јастыра јолго турган, јарабас кылыкту болгон болзо, оны бойынын ѳйинде ай-уй деп токтодып, јастыразын тѳзедип алар аргалу.

Партком коммунисттердин ле бастыра ишчилердин политический ле экономический үредүзине јаан ајару эдип туру. Чокым экономиканын школы иштеп јат. Оны хозяйствонун директоры — пропагандист нөк. Булавин А. И. башкарып туру. Коммунистический иштин школында 300 кижии үренип јат.

Эмди үредүнинг идейный ла теоретический кемин бийиктеткени ажыра КПСС-тин XXVII съездинин материалдарын теренжиде үренерине јаан ајару эдилет. Мында үредү хозяйствонун практический ижиле колбулу болоры анчада ла јаан учурлу. Съездтин некелтези аайынча бастыра иштерде түргендедер шүүлтени политический ле экономический үредү ажыра таркадар керек.

Пропагандисттер партиянын XXVII съездинин материалдарын јартаарда хозяйстводо иштин арбынын бийиктедерине, продукциянын чыгдыйын јарандыраарына ағылу ајару эдип турулар.

Оныла коштой кажы ла коллективте иш нак, дисциплина тын болорын јеткилдеерге ишкүчиле јаткандардын коллективтери керегинде СССР-дин Законын, КПСС-тин Төс Комитединин, СССР-дин Министрлер Совединин ле ВЦСПС-тин «Иштин социалистический дисциплиназын тыгыдары јанынан өткүретен иштер керегинде» јөбин ле «Иштин дисциплиназын тыгыдары јанынан үзеери иш өткүрери керегинде» СССР-дин Министрлер Совединин ле ВЦСПС-тин јөбин жүрүмде бүдүрери јанынан партком элбек иш өткүргенде, өткүрип те јат. Шак бу јөптөрдө иштин дисциплиназын тыгыдала, коллективтерде бар једикпес-тутактарды ла јарабас керектерди түрген јоголторы учун тартыжуда партийный организациялардын, башкараачы ишчилердин, эл-јоннын биригүлеринин ле ишкүчиле јаткандардын коллективтеринин эдетен керектери темдектелген, бүдүретен задачалары айдылган.

Партком, цеховой партийный организациялар коммунисттердин ижинде ле жүрүминде, коллективте дисциплина бузулган, јарабас керек эдилген, закон бузулган кажы ла учурал ајару јок артпазын деп кичеенип јадылар. Хозяйстводо аракыдашты јоголторы јанынан комиссия бар, профилакторий иштеп јат. Иштин дисциплиназын тыгыдары керегинде сурактар ачык партийный јуундарда, парткомдо шүүжилип јат.

Шылтак јокко ишке чыкпаган, иш үскен, ишти тутаткан, аракыдаган, иште калагы болгон, ижин кичееп бүдүрбей турган улусты администрация кату каруузына тургузат.

Эмди кажы ла ишчи јаңыс ла иш тутатпас, ишке оройты-
бас, норманы бүдүрип турар эмес, је анайда ок тапкыр шүүл-
телү, эпчил ле баштанкайлу иштенер, иш ле эткен продук-
ция чындый болоры учун тартыжар једикпес-тутактарга јөп-
синип отурбай, оларды түрген јоголтор аргаларды бедреп
табары јанынан кичеенер, сондоп турган нөкөрине болужар,
текши керек учун өмөлөжөр учурлу.

Кажы ла ишчи коллективтин алдында турган задачанын
бүдери, коллектив ончо ишчилерге иштенер ле амыранар ай-
алга јеткилдеери јанынан кичеенери керектү.

Кажы ла кижии, коллектив бойынын алдында турган за-
дачаларды кичеенип бүдүргенинен Аш-курсакты көптөдөр.
Программаны бүдүрери камаанду болор. Андый кычырула
партком коллективте идеологический ишти өткүрип туру.

АЛБАТЫ-КАЛЫККА КЕРЕКТҮ ТОВАРЛАРДЫ КӨПТӨДӨР

Валентина Кунгурцева жаан изү айдын бир күнинде кере тўжине өлөң чабала, одуга келип, кайыңнын тозынан эткен түүстеге сүттен уруп ичти.

— Көрзөгөр дө, тўжине турала, бир де ачыбаган, сааган ла бойы — деди.

Түүстерге мешке тузап, ченедилер. Сүреен жакшы тамзык курсак болды. Эң ле жакшызы — үрелбейтени. Шили банкаларда мешке тузалан, кезиги бооктып баштаар. Тос түүстерде андый неме болбос. Турачактагы агашпромхозто сувенирлер эдер цехтин начальниги Павел Федорович Чернышев бир күн өлөң эдип турган улуска он литр түүсте тузаган мешкелер экелерде, ончо улус жийле, мешке тузаарга түүстен артык неме табылбас деп жөптөшкөн.

Валентина Кунгурцева ол учуралды эске алынып, куучындайт:

— Кайыңнын тозынан эткен аяк-казанды, баланын кабайын алтай улус жебрен өйлөрдөң ала тузаланган.

— Тос түүстин түбин ле какпагын мөш агаштан эткенде, анда кандый ла курсак узак өйдиг туркунына үрелбейтенин Сибирьде журтаган калык жакшы билер.

Турачактагы агашпромхозто сувенирлер эдетен цех — бистин областьта андый продукция эдип турган эң жаан предприятие. Онын эдип турган эдимдеринде не жок деер: чүмдеп жазаган түүстер, жийлектер жууйтан көнөктөр, кайырчагаштар.

Туулу Алтайдын агашпромхозторы эдип турган андый товарлар бастыра ороонго таркап жат.

Туулу Алтайдын агажынан эткен сувенирлерди гран даары жанындагы ороондорго аткарып турулар.

Промышленный технологиязы тын ороондордо тос түүстер жаражыла шилиден, шажыңнан, темирден ле пластмасадан чүмдеп эткен эдимдерле коштой туруп маргыжар аргазы жогы жарт. Же керектин учуры өскөзінде — тайгада өзүп жаткан материалла чүмдеп жазаган эдимде кайыңнын ла

мөштин кижиге эм болор жараш жыды артып калганында. Агылу жөптөшкөни аайынча андый түүстерди ле көнөктөрдү кандый да будукла будуктаарга жарабас.

Алтай калыктын жебрен чүмделмезин Турачак технолог Павел Федорович Чернышев ло агаш кичеечи Тимофей Аникович Порошин орныктырып баштагандар. Алтанынчы жылдардын учында олар түүстерди колло эдип тургандар. Онон бойлоры ок ишти эмеш жеңилткөдүй жазалдар эдип алгандар. Агылу цех ачылган.

Эмди бу ишти баштаган улус жажы жеделе, амырап жадылар. Цехтин начальниги болуп, П. Ф. Чернышевтин ордына В. А. Кунгурцева иштеп жат. Валя Барнаулда культпросвет училищени божодоло, алты жыл культуранын райондогы туразында иштейле, сувенир эдер цехке үренчик болуп киреле, ончо улусты кайкаткан. Валя ижин солыганы — тегин учурал эмес. Ол агашла узанарын жаштан ала сүүйтен. Адазы агаш бочколор эдер ус болгон. Балдары ого болужатан. Нени-нени экелип берерине, киреележерине болужарга, такпай жууп, ол аяс «узанып ийерге» балдар тын жылбиркейтен.

Валентина сувенир эдеринде үренчиктен ала бастыра иштерди эдип, цехтин начальнигине жетире өскөн. Жаш тужында агашла уружарына тазыкканы мында тын тузалу болды.

Цехте алтаннан ажыра ишмекчи үч бригадага бөлинеле, бригаданын подрядыла иштеп жадылар. Специализация ла механизация ишти арбынду этти.

Айыл ичине тудунар-кабынар немелерди журап чүмдейтен цех жылбилү иш эдип туру. Мында он жети журукчы иштенет. Агаш түүстердин, аяктардын, кружкалардын ичи-тыштын чүмдеп, жараштыра журап турган улус — Г. М. Лесных, Л. Н. Цыганкова, М. П. Захарова.

Предприятиде албаты тузаланар товарларды жараштыра ла көптөдө эдетен жаңы эп-сүме бедреери эмди, КПСС-тин XXVII съездинин жөптөрүн бүдүргениле колбой там тынды. Бир өйдө тостон жазаган эдимдерле коштой узанып эткен сыгындар, мүркүттер, агастар, кумдустар, тийиндер, буландар, аттар, айулар ла өскөзин де эдип баштаган. Же оларды улус садып албай барарда, токтодорго келишкен.

Эмди цех улуска тузалу немелер эдип жат. Цехтин технологи Л. П. Носкова кухняда тузаланар жараш журапганду немелер эдер шүүлте берген. Ол шүүлтеге специалисттер жөпсинген, садучыларга жараган. Быжыл 20 мун салковойдын андый продукциязы эдилер. Бастыразы 200 мун салковойдын товарларын эделе, садуга аткаары пландалган.

— Эмди цех каазадан калаш салар тепши-табак эдип баштаарга белетенип туру — деп айдала, Любовь Петровна Носкова белен эдилгенин көргүсти.

— Онын тузазы — калаш узак өйгө катпай жадатаны. Бис айлыста оны тузаланганы удады — деп, технолог айдат.

Тайганын байлык-жөөжөзүн билгир тузаланары, агаш кезип белетегенинен арткан-калганынан улус керексиген эдимдер жазаары агашпромхозтордын жаан учурлу задачазы. Ол жанынан партиянын ла башкаруунун, жербойындагы башкараачы партийный ла советский органдардын жөптөри бар.

Ченемел өткүрер Горно-Алтайский агашкомбинатта онынчы бешжылдыктан ала кайырчактардын, штакетниктин агажын, тура штукатуричь эдер агаш жарып, агаштан узанып жазаган эдимдер эдип баштаган. Бу продукцияны улус блаашла алып жат.

Жаңы, он экинчи бешжылдыкта мөш агаштан жазаган калаш салар табак магазиндерде база узак жатпас. Же бу продукцияны Туулу Алтайда көп эдерин пландабаган. Быжылгы жылда Каракокшодо эки мун, Иогачта — үч мун агаш табак эдери пландалган. Ол сүреен ас. Чүмдеп жазаган агаш табакта жаткан калаш столдын сүрин кееркедерин айыл ээзи үй улус жакшы билер. Ого үзеери түргөн татай берер темир табакка көрө, агаштан эткенинде калаш катпай, узак жадары жарт.

Калаш салатан табактын бүдүмин жарандырар керек. Анда алтай калыктын национальный журамалы элбеде тузаланылар учурлу. Бу жуукта калаш салатан табактарды түндештирерге Муром городтон Туулу Алтайга экелгендер. Жебрен орус городто — Муромдо фанерадан жазаган табактар кебериле, чындыйыла Туулу Алтайда мөш агаштан эткен табактарга турбады. Же Каракокшодо ло Иогачта мөштөн эткен табактарда бир једикпес бар: узак тудунганда какпактынын будугы алына берет. Ол једикпести јоголтор эп-сүмени Иогачта В. А. Зубовтын бригадазы тапкан. Олор па-секадан воск экелип алала, оныла какпактын ич јанын сүркүштеп салгандар. Анайда эдерде какпактын ичине суу јукпас, чык тартпас эмтир. Эмди тургуза бу ишти эдери технический ээжилерде айдылгалак. Же продукциянын чындыйын жарандырып турган болзо, оны технический ээжилерге кожотоны күч эмес.

Кажы ла күскиде Туулу Алтайдан сан башка кош атжарылып жат. Оны мөш бочколорго салала, баштап автомашинала Бийскке јетиреле, онон темир јолло Ыраак Күнчы-

гыш јаар тартып јетиргилейт. Андагы порттордо ол продукцияны керептерге коштойло, өскө ороондорго аткаргылайт.

Ширпотребтин цегинде јаан да, кичү де бочколор көп эдилет. Јинт бондарь Геннадий Томашевский айдат:

— Бу бочколор јангыс ла Япония јаар папоротник аткарарга эдилген эмес. Оны областьтын потребкооперациязы тын керексип алып туру. Ол тоодо бистин ОРС көпти алала, улуска садып јат. Каракокшодо јуртаган кажы ла биле андый бочколордо капуста, огурчын тузайт.

Каракокшодогы агашпромхозтын јозогыла андый бочколорды, јүзүн-башка көнөктөрдү Байголдо, Караторбокто ло өскө јерлерде көптөдө эделе, улуска садар арга бар.

Агаштан, көп нургуны агашпромхозтордо агаш белетегенинен арткан-калганынан улус тузаланар көп товарларды Туулу Алтай эдер аргалу. Он биринчи бешјылдыкта андый товарларды эдери јылына орто тооло алты проценттен көптөп келген. Строительствого керектү товарларды Чамалдагы мехагашхозто, Каракокшодогы, Турачактагы агашпромхозтордо көптөдө эдер аргалар јеткил. Ол продукция бойына тура туткан улуска керектү болуп јат.

СССР-ди 1986—1990 јылдарда ла 2000-чы јылга јетире өйдө экономический ле социальный өскүрер Төс ууламјыларда культурно-бытовой ло айыл ичине керектү товарларды эдип чыгарарын 1,3—1,5 катап көптөдөри темдектелген. Областьтын агаш хозяйствозында бу товарларды ол кире көптөдөр аргалар јеткил. Агаш белетегенинен арткан-калганы тузаланылбай артат. Олордон улуска керектү көп немелерди эдер аргалу.

Агаш кескен јерлерде көп кайын, аспак артып калат. Андый агаштарды кезип алала, јүзүн-башка тузалу немелер эдерин элден озо Турачактагы агашпромхоз баштаган.

Он экинчи бешјылдыкта тургузылган задачаны јенүлү бүдүрерге агаштан товарлар эдер јангы цехтер төзөөр, эскизин элбедер, јангы јазалдарла, станокторло јепсеер керек. Быјылгы јылда Каракокшодо јангы цех иштеп баштаар. Устүги-Кадындагы агашхозто јангы цех тудары пландалган. Ондойдо полго јайар паркет эдип баштаары темдектелген.

Агашхозтордын ла агашпромхозтордын ишчилеринин алдына јангы бешјылдык тургускан некелте, агаштан улуска керектү товарлар эдер јангы аргалар табары, улус нени керексигенин ајаруга алып, јангы продукция эдери.

В. ВАРВАНЕЦ

1985 ЖЫЛДА ОРООННЫНГ ЭКОНОМИКАЗЫНЫНГ ӨЗҮМИ (Тоолор ло керектер)

Орооннын национальный кирелтези 567 миллиард салковой болды. Промышленность — 808, журт хозяйство 208 миллиард салковойдын продукциязын эткен. 171 миллиард салковойдын төс фондтор кожулган. Ишмекчилердин ле служащийлердин тоозы 117,5, колхозчылардын тоозы 12,8 миллион кижиге. Тышжанындагы саду 141 миллиард салковой болды. 1985 жылда Совет Союз өскө ороондорго 770 промышленный предприятие тударына болушкан.

* * *

Ороондо 1,5 миллион научный ишчи иштеп жат. Наукада жаңы 14 неме табылган. Изобретательдер жаңыдан жазаган 23 мунг эдимди ле рационализаторлордын 4 миллион шүүлтезин производстводо тузаланган.

* * *

Промышленностьто жаңы 4 мунг продукцияны эдип баштаган, 3,6 мунг жаңы машиналар, жазалдар, аппараттар, приборлор, автоматизациянын средстволоры эдилген, 8 мунга шыдар цехтер, участоктор, бүткүл производство нургулай механизацияга көчкөн. 13 мунг роботтор кондырылган. Промышленностьто науканын једимдерин ле жаңы техниканы тузаланганы 700 мунг ишмекчини јайымдады, 4 миллиард салковой астам берди.

* * *

Аш јуунадатан «Енисей-1200» комбайндарды ла журт хозяйствого керектү өскө дө машиналарды ла жазалдарды эдип баштаган. Колхозтордын ла совхозтордын ижинде механизация тыгыды. Кукурузанын түжүмунинг — 80, соянын — 75, сахарный свекланын түжүмунинг 75 процентин индустриальный технологияла өскүрип јуунаткан. 1985 жылда кыралардын 25 процентинде ашты интенсивный технологияла өскүрген.

* * *

Промышленность продукцияны эдип табыштырар планы 100,3 процентке бүдүргөн. Текши продукция, 1984 жылдагызына көрө, 3,9 процентке көптөгөн. Иштин арбыны 3,5 процентке өскөн. 595 млн. тонн нефть, 726 млн. тонн таш көмүр казып алган; 155 млн. тонн болот кайылткан.

12,1 млрд. метр бөс, 26,1 млрд. салковойдын көктүлү кийим, 787 млн. эжер өдүк, 67,2 млн. час, 8,8 млн. радиоприемник, 9,9 млн. телевизор, 5,9 млн. холодильник, 5,1 млн. кийим жуу машина, 1,3 млн. жеңил жорыктуу автомобиль, 7,9 млрд. салковойдын мебель ле улуска керектү өскө дө товарлар эдилген.

* * *

1985 жылда кыралап өскүреле, жуунадып алган аш ороонунунгу улузы калашла, аштан жазаган өскө дө продукталарды керексип турганын толо жеткилдеер. Өткөн жылда 82 млн. тонн сахарный свекла, 8,75 млн. тонн чий көбөнг, 5,23 млн. тонн күнгузук, 73 млн. тонн картошко, 28 млн. тонн маала ажын, 10,4 млн. тонн жиилектер жуунадып алган. Өлөнг лө силос, малдын өскө дө азыралын белетеер план ажыра бүткени малды жакшы кыштадар арга берди.

Күскиде 1986 жылдын түжүмине 32,8 миллион гектар кырада жадаган аш үренделди, 106,9 миллион гектарда солок сүрүлген. Колхозтор ло совхозтор үрен ашты жеткилинче уруп алдылар.

* * *

Государственного эт, сүт, жымыртка табыштырар план ажыра бүткен. Этти 1984 жылда — 17,0 млн. тонн садып алган болзо, 1985 жылда — 17,1; сүтти 97,9 млн. тонн садып алган болзо, 1985 жылда 98,2 млн. тоннды садып алган, жымыртка садып алганы 2 процентке көптөди. Колхозтордын ла совхозтордын кирелтези 1985 жылда, онын алдындагы жылга көрө, 7 процентке өзөлө, 21 миллиард салковой болды.

* * *

Журт хозяйство 393 мун трактор, аш жуунадар 111 мун комбайн, 25,4 миллион тонн минеральный удобрение алган.

* * *

Агропромышленный комплексинг системазын өскүрерине жыл чыгара 55 миллиард салковой акча чыгымдалган. Ол тоодо 45,6 млрд. салковой журт хозяйствоны өскүрерине, 9 млрд. салковой мелiorативный строительствого чыгымдалган.

Журт хозяйстводо 6 миллион тын мал туратан кажаандар, жылына 52 миллион куш өскүрер фабрикалар, малга азырал силостойтон 21 миллион кубометр оролор жазалган.

1,4 миллион гектар кургадылган ла сугарылган жерлерде аш үрендеп өскүрген. 3,4 миллион гектар одорлорды сугаттаган. 1,6 миллион гектар жердин түжүмин бийиктеткедий культуртехнический иштер өткөн, кыртыжы жарандырылган.

* * *

Жүзүн-башка транспортло кош тартары 1,6 процентке, улустартары 2,6 процентке көптөгөн.

* * *

1986 жылда ороондо 200-ке шыдар жаңы промышленный предприятие бүделе, иштеп баштаган. Албаты-калык тузаланатан товарларды: мебельди, холодильниктерди, бөстөрдү, трикотажты, өдүкти, көктүлү кийимди эдип турган предприятиелердин ийдези тыгыды.

Ленинский комсомолдын адыла адалган Байкал-Амур темир жолло жаантайын жорыктаары башталды.

Албатынын хозяйствозын өскүрерине 179 миллиард салковой капиталный чыгымдар эдилген.

* * *

Национальный кирелтенин 75 проценти тузаланылды. Улус журтаар туралар тударына, культурно-бытовой строительствого чыгымдалган акчаны жаба алгажын, совет улустын жадын-жүрүмин жарандырап керектерге орооннын национальный кирелтезинин 80 проценти чыгымдалды.

* * *

Албатынын хозяйствозында иштеген ишмекчилердин лежущийлердин ай сайын орто тооло алып турган акча-жалы 190 салковой болды, 1984 жылда 185 салковой болгон. Колхозчылардын ижи учун ай сайын орто тооло төлөп турганы 148 салковойдон 153 салковойго жеткен.

Совхозтордын ла госу­дарствонун өскө дө журт­хоз­яйст­венный пред­при­ятиелеринин спе­ци­алисттеринин ле служа­щийлеринин акча-жалын бийиктедер иш ороонун бастыра райондорунда божоды. Мал өскүреринде ишмекчилердин иш­жалына ко­жулталар эдилди, бир хоз­яйстводо үзүк жоктон узак иштегени учун үзеери отпуск берер эткен.

* * *

1985 жылдын 1-кы сентябрьдан ала Ыраак Түндүкте, ороонун Европадагы жерлеринин Түндүгинде, Сибирьде ле Ыраак Күнчыгышта, Уралдын экономический районунда, анайда ол Марий АССР-де, Чуваш АССР-де, Волгоградский, Кировский, Новгородский ле Псковский областтарда текши үредүлү школдордо орто ло жаан класстардын үредүчилеринин, башкараачы ишчилеринин, анылу орто үредүлү техникумдардын ла училищелердин, профтех-училищелердин, ишке темиктирип тазыктырар ла профуулам-жы берер комбинаттардын башкараачы ла өскө дө педагогический ишчилеринин иш­жалынын кеми ле жамызы учун акча-жалы бийиктедилген. Албатынын үредүзинде иштеп турган өскө дө кезик ишчилердин иш­жалынын кеми бийиктедилди.

* * *

Эл-жон текши тузаланар фондтордон совет улуска 146,5 миллиард салковойдон болуш берилген ле жеңилтелер эдилген, эмезе 1948 жылдагызынан 5,8 миллиард салковойго көп. Ол жеңилтелерди ле болуш бергенин жаба алза, ишмекчилердин ле служащийлердин айына кирелтези 261 салковойдон 268 салковойго жеткен.

Колхозчылардын пенсияларынын кеми бийиктеген. 10 жыл мынан кайра тургузылган пенсиялардын кемин айына 60 салковойго жетире бийиктеткен.

* * *

Госу­дарствонун ла потребкооперациянын садузы 1984 жылдагызынан 13 миллиард салковойго көптөйлө, 324,1 миллиард салковойго жетти. Улуска аш-курсактын ла өскө дө товарларла жеткилдеери бир эмеш жаранды. Аракыдайтаныла тартыжар иш тыгыды. 1985 жылдын экинчи жарымында аракы садары, 1984 жылдын андый ок ойине көрө, 25 процентке, аракыла садыжып турган магазиндердин тоозы 2 катап астаган.

* * *

2 миллион жаңы квартира, эмезе текши ич кеми 113 млн. кв. метр туралар тудулган. 10 миллион кижиге жаңы квартираларга кирген. 1,1 млн. школьник үренер школдор, 583 бала жүрер яслялар ла садтар, 67 мунг орынду больницалар тудулды.

* * *

Ороондо бастыразы 108 млн. кижиге үренет, ол тоодо текши үредүлү школдордо 44,6 млн., профтехучилищелерде — 4,1, аңылу орто үредүлү школдордо — 4,5, институттарда ла университеттерде 5,1 млн. кижиге үренет.

1985 жылда 4,5 миллион уулдар ла кыстар орто үредү алган. 16 миллион жаш балдар садтарга ла ясляларга жүрүп жат. Öткөн жылда 2,1 млн. специалист, ол тоодо 0,9 млн. бийик үредүлү, 1,2 млн. аңылу орто үредүлү специалист белетелген. 1985 жылдын учында бистинг ороондо 161 миллион кижиге бийик ле орто үредүлү болды. Ол тоо иштеп турган бастыра улустын 85 проценти.

* * *

1985 жылда 2,5 миллиард экземпляр книгелер ле брошюралар кепке базылып чыккан. 134 мунг библиотекаларда 2 миллиард книгелер бар.

Врачтардын тоозы 34 мунга көптөйлө, бастыразы 1,2 миллион кижиге жетти. Санаторийлерде, пансионаттарда, амыранар тураларда 65 миллион кижиге эмденген ле амыраган.

1986 жылдын 1-кы январьда Совет Союзта журтап жаткан улустын тоозы 278 миллион 700 мунг кижиге болды.

ГОРНО-АЛТАЙСКИЙ АВТОНОМНЫЙ ОБЛАСТЫН 1985 ЖЫЛДА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ЛЕ СОЦИАЛЬНЫЙ ӨЗҮМИ

Промышленность

Продукцияны эдип табыштырар план 102 процентке бүткен. Улуска керектү товарлар эдери 4, айыл ичинде тузаланар товарлар эдери 6 процентке өсти.

Область ороонго 610 мунг кубометр агаш, 43,2 мунг кубометр жуунтылу темирбетон, 6900 бричка, 3,64 млн. штук кирпич, 84 мунг электросамовар, 212,6 мунг эжер өдүк, 13,8 млн.

салковойдың көктүлү кийим, 7,4 млн. метр тюль, 11,2 мун тонн калаш, 3,3 мун тонн эт, 586,5 тонн колбаса, 728,8 тонн саржу, 1905 тонн сыр берген.

Жылдык планга үзеери 6,2 мун кубометр жуунтылу темир-бетон, бир мун электросамоварлар, 132,2 мун квадратный метр бөс, 175 мун метр тюль, 13 тонн калаш, 126,5 тонн колбаса, 48,8 тонн саржу эдилген.

Рационализаторлордың шүүлтелерин иште тузаланала, жылына 1890 мун салковой астам алган.

* * *

Журт хозайство

1985 жылда колхозтор ло совхозтор 150,7 мун гектар кыра үрендеген, ол тоодо 41,9 мун гектарда аш, 2,8 мун гектарда картошко ло маала ажы, 105 мун гектарда малга азырал эдетен культуралар үренделген.

Өткөн жылда, 1984 жылга көрө, ашты 9246 тонн, картошканы — 452, маала ажын 559, өлөңди 1690 тонн көп жуунаткан. Колхозтор ло совхозтор 182,3 мун тонн өлөң, 98,9 мун тонн сенаж, 203,8 мун тонн силос, 8,2 мун тонн өлөңнинг витаминдү кулурын белетеп алгандар.

Күскиде келер жылдың түжүмине 3477 гектар жадаган аш үренделген, 18666 гектар солок ло 7530 гектар пар сүрүлген.

Колхозтордо ло совхозтордо 1986 жылдың баштапкы январьга 129,2 мун уй мал, ол тоодо 50,5 мун саар уй, 1 миллион 14 мун кой ло эчки, 54,2 мун жылкы мал, 26,8 мун тын андар бар болды.

1985 жылда 19,5 мун тонн эт, 44,5 мун тонн сүт, 2003 тонн түк, 791 тонн ноокы иштеп алган.

Колхозтор ло совхозтор кажы ла уйдан орто тооло 1784 килограмм сүт саап алдылар, кажы ла койдон 2,3 килограмм түк кайчылаган, кажы ла эчкиден 542 граммнан ноокы тараган.

Агропромышленный комплекстин бөлүктерин өскүрерине көп капиталый чыгымдар эдилди, ол тоодо производствонун объекттерин тударына 19 млн. салковой, мелиоративный строительствого ло жарандырган жерлерди тузаланарына 3,1 млн. салковой чыгымдалды.

Колхозтор ло совхозтор 497 трактор, аш жуунадар 36, силостойтон культуралар жуунадар 15 комбайн алгандар.

* * *

Транспорт ло связь

Автотранспортный кош тартар планды 103, улус тартар планды 109 процентке бүдүрген. 1984 жылга көрө, кош тартары — 16, улус тартары 11 процентке көптөгөн.

Связьтин производственно-технический управлениези текши планды 100,6 процентке бүдүрген.

* * *

Капитальный строительство

1985 жылда 226 километр электролиния өткүрилген.

Колхозтордо ло совхозтордо 888 уй, 13150 кой туратан кажаандар, 33,8 мунг кубометр силос салатан жазалдар эдилген. 1282 гектар кыра еугаратан система жазалган. 172 гектар сас жер кургадылган. 18 мунг гектар одордо сугаттар жазалган.

* * *

Албаты-калыктын жадын-жүрүминин материальный ла культурный кемин бийиктеткени

Государственный ла кооперативный саду, 1984 жылдагызына көрө, 3,2 процентке өзөлө, 214,4 миллион салковойго жетти. Садунын жылдык планы 100,5 процентке бүткен.

Улустын жадын-жүрүминде керексигенин жеткилдеери, 1984 жылдагызына көрө, 6,3 процентке, ол тоодо журт жерлерде 6,6 процентке өсти. Жылдык план 103,8 процентке бүтти.

* * *

Улус журтап жадар туралар тудары ла культурно-бытовой строительство элбеди. Улус бойлоры туткан туралар жокко, бастыразы 71,6 мунг квадратный метр туралар тудулды. 192 үренчиктин школы, 185 бала жүрер сад, 500 кижиге отураар жерлү Культуранын туразы тудулган. Улус журтаар туралар тудар план 112 процентке бүткен.

* * *

Горно-Алтайск городты, райондордын төс жерлерин ле журттарды жарандыраар иш оног ары көндүккен. 1985 жылда 1046 квартирага, ол тоодо журт жерлерде 708 квартирага газ өткүрилди.

* * *

1985 жылда сегис жылдык үредүлү школды — 2798 кижиге, текши үредүлү орто школдорды 1621 кижиге үренип божотты. Ого үзеери ишмекчи ле журт јерлердеги јаш өскүрим энирде ле заочно үренер школдорды 946 кижиге үренип божодоло, орто үредү алдылар.

* * *

Узадылган күндү школдорго ло группаларга 7245 үренчик жүрүп јат, ол 1984 жылдагызына көрө, 3,2 процентке көп.

Јайгыда 2360 бала пионерлердин лагерьлеринде амыранган. 7340 бала — иштенер ле амыраар лагерьлерде, 644 бала спортивный лагерьлерде болдылар.

* * *

Бытыр күскиде пединститутка — 400, аңылу орто үредүлү училищелерге ле техникумдарга — 1135 кижиге, пединституттын ла техникумдардын заочный бөлүктерине 740 кижиге алылган.

1985 жылда албатынын хозяйствозына 1703 специалист, ол тоодо 496 кижиге бийик үредүлү, 1207 кижиге аңылу үредүлү.

* * *

Областьта 1797 мунг кингелерлү 156 библиотека иштейт. Драманын национальный театры, албатынын 12 театры, краеведческий музей, областной музейдин бөлүги, концертно-эстрадный бюро, 46 передвижка ла автоклуб, 240 киноустановка, 108 культуранын Туразы, 86 журт клуб, культуранын өскө дө 23 ведомствозы иштейт.

* * *

30 больница, 7 амбулатория, 5 диспансер ле 257 өскө дө медицинский учреждение иштейт.

* * *

1986 жылда 1-кы январьга бистин областьта журтаган улустын тоозы 176,8 мунг кижиге јетти.

Н. КУЛОВ

УЛУСЛА ИШТЕП БИЛЕТЕН КИЖИ

Кезик лекторлор кычырган лекцияларга ненин учун көп улус јуулып јат? Кезик лекцияларда улус ас болуп турат. Јуулган ас-мас улус лектордын айтканын кичееп укпай, өскө нени де эткилейт, куучындажып отургылайт. Мында јарт эмес неме јок. Ончозы лекция кычырып турган кижиден камаанду.

Лекцияга улус кандый бир солун, јангы неме угарга келип јат. Өскө јерден келген солун лектордын айтканын угарга улус база јилбиркеп јуулар. Је кезик лекторлордын айтканын улус күнүн де угуп чөкөбөс. Ол бойынын ла јеринин кижизи болуп турат. Андый лекторлордын бирүзи — Акташтагы орто школдын директоры, «Билгирлер» общественонин баштамы организациязынын лекторы Николай Иосифович Сахаров.

«Билгирлер» общественонин члени болуп, Н. И. Сахаров 20 јылдан ажыра шкодо ло поселокто эл-јоннын ортодо јаан иш өткүрип јат. Калганчы өйдө КПСС-тин XXVII съездине белетенип, партиянын апрель ле октябрь айлардагы (1985 ј.) Пленумдарынын јөптөри аайынча элбек иш өткүрди. КПСС-тин Программанын јангы редакциязынын, партиянын Уставында түзөдүлөрдүн, СССР-дин 1986—1990 јылдарда ла 2000-чы јылга јетире өйдө экономический ле социальный өзүминин Төс Ууламјыларынын проекттерин партиянын организацияда ла ишкүчиле јаткандардын коллективтеринде шүүжеринде эрчимдү турушты. Эмди лектор ло пропагандист бойынын ижин КПСС-тин XXVII съездинин јөптөрүн албаты-калыкка јартаарына ууландырат.

Николай Иосифович јангыс ла лектор эмес. Керектү болгожын ол пропагандист, докладчик, агитатор ло политинформатор. Бойынын өткүрип турган идеологический, јартамал-политический ижинде јүрүмде ле коллективтин ижинде чын керектерге јөмөнөт. Бастыра орооннын ла бойынын районынын једимдерин улустын ижи ажыра көргүзөргө улусты соныркаткан сурактарды јартаарга кичеенет. Улус онын айтканын јилбиркеп угуп јат.

Лекция белетеп кычырганда Николай Иосифович башка-

башка эп-сүмө ле эп-арга тузаланат. Лекция кычырары жанынан онын акту бойынын эп-сүмези бар.

Кажы ла лекцияга кичеенип, ончо жанынан быжулап бетенет. Марксизм-ленинизм классиктеринин произведение-лерин, партиянын жаан учурлу документтерин катап-катап кычырып, лекцияга тузаланар шүүлтөлөр бичип алат, газеттерден ле журналдардан керектү материалдарды жууйт, коллективтин ижинин једимдерин- једикпестерин, бүдүретен за-дачаларын, өскө дө керектерди бириктирет.

Онын кычырган лекцияларда ончозы јеткил. Анда марксизм-ленинизмнин үредүзи, партиянын бүгүнгү некелтелери, коллективтин тузалангалак аргалары айдылат, жүзүн-башка плакаттар, диаграммалар, магнитофондо бичилгенин угары, диафильмдер, өскө дө аргалар тузаланылат.

Николай Иосифович кандый да эп-арганы тузаланып лекция кычырганда, элден озо онын айтканы угуп турган улуска јарт, солун ла јилбилү болзын деп кичеенет.

Јашөскүримнин алдына 1941—45 жылдардагы Ада-Төрө учун Улу жууда совет албатынын улу јенүзине учурлалган лекция кычырганда, нөк. Сахаров фронттордо болгон чын керектерди алып турат. Ол ат-нерелү Совет полководецтердин эске алынып бичигендерин, архивтен алган материалдарды, фронтовиктердин письмолорын тузаланып турат.

Школдо жуучыл мактын комнатазында кычырган лекцияда школьниктер јайгы каникулдын күндеринде Новороссийскте, Волгоградта, Одессада экскурсияда бололо экелген тобракты тузаланып, ол городтордо болгон жуу-согуштар керегинде куучындаганын сүреен јилбиркеп угуп турадылар.

Н. И. Сахаров лекция кычырып турган улузы — горняк-ишмекчилер, инженерно-технический ишчилер, предприятиелердин, организациялардын ла учреждениелердин ишчилери, школьниктер, айыл ээзи үй улус. Кажы ла аудиторияга лекция кычыратан агылу эп-сүмези, айдатан сөстөри ле шүүлтөлери бар. Је кажы ла лекциясында бар текши шүүлте — Төрөлин сүүри, партиянын ла башкарунын пландарын јенүлү бүдүрери, ненин учун дезе, олар — бастыра албатынын јилбилерин јеткилдейтен текши албатынын пландары болуп јат.

Ченемелдү лектор бойынын байлык эп-сүмезине јиит лекторлорды үредип темиктирет, лекцияга ла докладка, беседа ла политинформация өткүрерине үредет.

ЈУУДА ТУРУЖААЧЫ — УЧЕНЫЙ — ЛЕКТОР

Теориянын сурактары аайынча иштеп турган лектордын ижи көп тө, элбек те. Эмдиги өйдө орооннын социально-экономический өзүмин түргендедетен јаан задачалар, телекейде катуланган айалганы јымжадатан сурактар, науканы ла техниканы ичкери өскүрип баратан баш ууламјылар, телекейде коммунистический ле ишмекчи партиялардын јенил эмес тартыжузы, национально-јайымданары учун тартыжунын төс сурактары — озор ончозы, анайда ок бүгүнгиле эртенгил күнде бүдүретен задачаларла колбулу теоретический түп шүүлтелерди лектор јартаары керектү. Бу керектерди ле задачаларды көп улустын алдына, көп нургуны бойлоры јеткил бичикчи калыкка јартаары лектордон көпти билерин, элден озо марксизм-ленинизм үредүзин, партиянын историязын ла политиказын јакшы билерин керексиир.

Андый билгирлер 25 јылдын туркунына теоретический сурактар аайынча лекциялар кычырып келген коммунист Иван Петрович Эдоковто јеткил. Исторический наукалардын кандадады, историянын, алтай тилдин ле литературанын сурактары аайынча научный шинжү өткүрип турган институттын директоры бойынын чоком ижиле коштой, «Билгирлер» обшествонын члени болуп көп лекциялар кычырып туру.

Лектордын алдында турган баштапкы задачардын бирүзи бойынын билгири, ченемели ле јилбиркегени аайынча кандый керектер аайынча лекция кычыраарын темдектеп алары. И. П. Эдоков партиянын историязынын ла теориязынын сурактары аайынча лекциялар кычырганыла коштой, Ада-Төрөл учун Улу јууда турушкан кижиле бистин Төрөлистин бу ат-нерелү керектерлү ойине учурлай көп лекциялар белетейле, кычырып туру. Ол тоодо «Коммунистический партия — Ада-Төрөл учун Улу јууда совет албатынын јенүзин оморкодоочы ла төзөөчи», «Экинчиле телекейлик јуунын историязын буржуазиянын пропагандазы бузуп турганын иле-јартына чыгарары», «Милитарист Япония јуулап оодо согорында Совет Союзтын јаан учурын јастыра көргүзип турганын иле-јартына чыгарары» ла өскө дө темалар аайынча јилбилү лекциялар белетеди.

Бу лекцияларда Иван Петрович Совет черүлер фашист Германиянын ла милитарист Япониянын талдама черүлерин жуулап оодо соголо, Европанын ла Азиянын, өскө дө континенттердин албатыларын жаан жеткерден аргадаганын марксизм-ленинизмнин үредүзи, жүрүмдө болгон чокым керектер ажыра көргүсти. Бу лекциялар өзүп чыдап јаткан јиит үйе совет улусты патриотизмге, социалистический ле пролетарский интернационализмнин ээжилерине үредип тазыктыра-рында анчада ла жаан учурлу.

И. П. Эдоков бойынын лекцияларында тузаланган материалдарды көп жылдардын туркунына научный шинжү өткү-рип, орооннын архивтеринен жууп алган. Лектор бойы жаза-ган анкетазы аайынча Ада-Төрөл учун Улу жууда турушкан ветерандарла туштажып куучындажала, байлык материал жууп алды.

Лекторлордын бойынын байлык ченемели, жууп алган материалы кажы ла өйдө, кандый ла сурак аайынча кычы-ратан лекцияны түрген белетеп алар арга берет.

Онын да учун лектор И. П. Эдоков — Туулу Алтайдын кажы ла јеринде: Турачактын агаш кезеечилеринде ле Кош-Агаштын малчыларында, Улаганнын геологторында ла Ой-моннын механизаторларында, Урсулдын койчыларында, школьниктерде, промышленный предприятиелердин коллективтеринде сакыган айылчы.

Лектор айдып турганы улуска јарт болзын деп, Ада-Төрөл учун Улу жуунын фронтторында болгон ат-нерелү жуу-согуштын карталарын, фронтовиктердин айлына ийген пись-молорын, ветерандардын фотојуруктарын тузаланып турат.

Кезикте Иван Петрович Ада-Төрөл учун Улу жуу керегин-де кычырган лекцияга фронтовик-ветерандарды кожо алып, бойынын лекциязын олордын куучыныла, жуулашканын эске алынганыла јөмөгөни анчада ла јилбилү ле өдүмдү болуп јат.

Эмди Иван Петрович Эдоков КПСС-тин XXVII съездинин материалдары аайынча научно-технический ичкери өзүмди түргендедери, онын јангы једимдерин иште тузаланары ја-нынан јангы лекциялар белетеп туру.

4 акча